

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΓΟΥΤΣΟΣ • ΜΑΡΙΑ ΣΗΦΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΩΣ ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΑΠΟ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΠΥΡΟΣ Α. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Γραμματική, περισσότερη γραμματική!» Με αυτό το αίτημα διατρανώνεται η κυρίαρχη στον τόπο μας σήμερα πρακτική της γλωσσικής διδασκαλίας.

Κι ενώ στην περίπτωση διδασκαλίας της ελληνικής ως πρώτης γλώσσας η πρακτική αυτή έχει αρχίσει κάπως να κλονίζεται –και δικαιολογημένα, αφού η μητρική γλώσσα διδάσκεται, όπως διδάσκεται, σε όσους έχουν ήδη κατακτήσει τη γραμματική της–, στην περίπτωση των ξένων γλωσσών το αίτημα για περισσότερη γραμματική προβάλλεται ενισχυμένο –αφού, υποτίθεται, μια γλώσσα διδάσκεται ως ξένη σε όσους ακριβώς δεν γνωρίζουν τη γραμματική της. Οι διδασκόμενοι την ελληνική ως ξένη δεν πρόκειται, σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη, να «μάθουν να σχηματίζουν σωστές προτάσεις» αν δε διδαχτούν συστηματικά και λεπτομερώς τη γραμματική της ελληνικής. Και δώσ' του λοιπόν περισσότερους κανόνες και περισσότερες ασκήσεις και περισσότερη ορολογία γραμματικής.

Αυτή τη γραμματικοκεντρική πρακτική αμφισβητούν και οι τρεις μελέτες που συγκεντρώνονται στον παρόντα τόμο*. Οι μελέτες στρέφονται προς τους παράγοντες εκείνους της επικοινωνίας τους οποίους η προσανατολισμένη προς τη διδασκαλία κανόνων γραμματικής πρακτική τείνει να παραβλέπει: το λεξιλόγιο, το διάλογο, τα κείμενα. Και οι τρεις μελέτες καταλήγουν σε προτάσεις για τον εμπλουτισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας με πρακτικές μάθησης εστιασμένες σε πραγματικές και ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Και των τριών μελετών κοινή διαπίστωση είναι η διαδικασία (ανάλογα με το είδος της περίπτωσης, τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των επικοινωνούντων, το χρησιμοποιούμενο κάθε φορά μέσο κτλ.). Κοινή διαπίστωση είναι επίσης η ανάγκη για εξοικείωση των μαθητών με καθημερινά, αυθεντικά, σύγχρονα είδη κειμένων: η ανάγκη για ξαναζωντάνεμα των κειμένων.

Ο Διονύσης Γούτσος («Ανάπτυξη λεξιλογίου: Από το βασικό στο προχωρημένο επίπεδο») τονίζει ότι «επί δεκαετίες η εκμάθηση του λεξιλογίου είχε υποτιμηθεί συστηματικά στη διδασκαλία τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης γλώσσας, εξαιτίας κυρίως της υπερβολικής έμφασης στη γραμματική». Εξετάζει και αναλύει σώματα πραγματικών –όχι «διδασκαλικών» και κατασκευασμένων– κειμένων προκειμένου να διαπιστώσει τα στάδια ανάπτυξης του λεξιλογίου που θα ήταν ομαλότερο να διέλθει ένας ξενόγλωσσος ομιλητής της ελληνικής.

* Η μελέτη του Αργύρη Αρχάκη *Γλωσσική διδασκαλία και σύσταση των κειμένων* προοριζόταν επίσης για τον τόμο αυτό, αλλά ο συγγραφέας της προτίμησε να τη δημοσιεύσει αυτόνομα (Εκδ. Πατάκη, 2005).

Η Μαρία Σηφιανού («Ανάλυση λόγου και διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας») τονίζει τη σημασία της διαδραστικότητας και του αυθεντικού καθημερινού λόγου για την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας. Εξετάζει μεγάλη ποικιλία παραδειγμάτων από την καθημερινή επικοινωνία και αναλύει την οργάνωση των δια-λεκτικών πράξεων σαν μιαν άλλη «γραμματική», ένα άλλο σύστημα κανόνων οι οποίοι «απαντούν εν δράσει» και περιγράφουν το «τι συμβαίνει σε πραγματικές συνομιλίες».

Τέλος, η Αλεξάνδρα Γεωργακοπούλου («Κειμενική και επικοινωνιακή πολυτροπικότητα: Οι νέες τεχνολογίες στη διδακτική πράξη») παρουσιάζει τους νέους τρόπους επικοινωνίας που διαμορφώνονται από τις νέες τεχνολογίες και υποδεικνύει τεχνικές με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν ένα ευρύ φάσμα επικοινωνιακών γεγονότων στον κυβερνοχώρο για την παραγωγή και τη δυναμική πρόσληψη κειμένων.

Και οι τρεις μελέτες συνοψίζουν τη θεωρία σε πεδία της διδακτικής που αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη βαρύτητα στη διεθνή βιβλιογραφία (λεξιλόγιο, ανάλυση λόγου, ηλεκτρονικός γραμματισμός). Πρόκειται για θέματα ιδιαίτερα σύνθετα, τα οποία οι συγγραφείς απλουστεύουν και τα παρουσιάζουν στους εκπαιδευτικούς με απτά παραδείγματα από τα ελληνικά. Και οι τρεις μελέτες παρουσιάζουν πορίσματα πρωτότυπων ερευνών. Και οι τρεις είναι προσανατολισμένες στη διδακτική πράξη με πλήθος εφαρμογών. Ιδιαίτερα η αποκαλούμενη «επικοινωνιακή» προσέγγιση στη διδασκαλία έχει πολλά να ωφεληθεί αν στραφεί, όπως οφείλει, στην ιδιαίτερη κάθε φορά «γραμματική της επικοινωνίας» που υποδεικνύουν οι μελέτες αυτές.

Οι γνωστικοί μηχανισμοί μέσω των οποίων συντελείται η κατάκτηση μιας ξένης γλώσσας παραμένουν σχετικά αδιερεύνητοι. Ανεξήγητοι παραμένουν και οι λόγοι που η κατάκτηση μιας ξένης γλώσσας τόσο συχνά αποτυγχάνει (δύσκολα αποκτά κανείς επάρκεια σε μια ξένη γλώσσα και δύσκολα πολύ ξεπερνάει εκείνο το παραλυτικό στάδιο της «απολίθωσης»). Σε αντίθεση πάντως με τους «φυσικούς» τρόπους κατάκτησης της γλώσσας, εντυπωσιάζει πράγματι η ποικιλία των τρόπων και των στρατηγικών μάθησης που μετέρχονται όσοι μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα, ποικιλία που δεν έχει προηγούμενο στην κατάκτηση της μητρικής. Οι διδασκόμενοι ακολουθούν ο καθένας κι η καθεμιά τη δική τους πορεία προς την κατάκτηση της ξένης γλώσσας, διαφορετική από την πορεία στην οποία με πείσμα τους επαναφέρουν διδάσκοντες και διδάσκουσες. Αυτή η ποικιλία στρατηγικών μάθησης θ' αρκούσε για να μετατρέψει τις τάξεις, ιδιαίτερα αν αποτελούνται από νέους και νέες, σ' ένα πολύχρωμο επικοινωνιακό πανηγύρι. Βλέπουμε αντίθετα, και υπό την πίεση της αξιολόγησης, τους εκπαιδευτικούς να διευθύνουν με την μπαγκέτα της γραμματικής τάξεις απολύτως «ομαλοποιημένες», υποταγμένες στη λογική της σχολικής νόρμας.

Αν η γραμματική είναι περιγραφή μιας αποκτημένης γνώσης, της γνώσης που κατά τεκμήριο έχει ο μητροδίδακτος ομιλητής μιας γλώσσας, τότε ίσως να μην αρκεί για να περιγράψει τα στάδια που διέρχονται και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσοι μαθαίνουν αυτή την ξένη γλώσσα. Οι μελέτες που συγκεντρώνονται εδώ συνηγορούν υπέρ μιας διευρυμένης αντίληψης της γραμματικής, σύμφωνα με την οποία γραμματική δεν είναι αυτό που ξέρει κανείς όταν έχει κατακτήσει μια γλώσσα αλλά μάλλον αυτό που κάνει ενόσω τη μα-

θαίνει. Η γραμματική, σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, δεν είναι το αποτέλεσμα, είναι η διαδικασία. Είναι το σύστημα των κανόνων με τους οποίους οργανώνεται η επικοινωνία.

Ώστε λοιπόν στο αίτημα «Γραμματική, περισσότερη γραμματική!» να μπορεί εύλογα και χωρίς αντιφάσεις ν' ανταχθεί το αίτημα: «Επικοινωνία, περισσότερη επικοινωνία!».

Σπύρος Α. Μοσχονάς
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ,
Πανεπιστήμιο Αθηνών